МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС:
перспективи розвитку вищої освіти України

Матеріали VII Міжнародної наукової конференції
“Модернізація вищої освіти України в умовах
Болонського процесу: аналіз вітчизняного досвіду
і перспективи розвитку”,
м. Одеса, 29–31 травня 2007 р.
і VIII Міжнародної наукової конференції
“Стан і перспективи розвитку вітчизняної системи
вищої освіти в контексті Болонського процесу”,
м. Судак (Автономна Республіка Крим), 13–16 вересня 2007 р.

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

ББК 74.58(4УКР)я43
Б79

Відповідальний редактор В. М. Чирков
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

Б79 Болонський процес: перспективи розвитку вищої освіти України: Матеріали VII Міжнар. наук. конф. “Модернізація вищої освіти України в умовах Болонського процесу: аналіз вітчизняного досвіду і перспективи розвитку”, м. Одеса, 29–31 трав. 2007 р. і VIII Міжнар. наук. конф. “Стан і перспективи розвитку вітчизняної системи вищої освіти в контексті Болонського процесу”, м. Судак (Автономна Республіка Крим), 13–16 верес. 2007 р. — К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — 368 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 978-966-608-846-1

У пропонованому збірнику наукових праць висвітлюються проблеми реформування системи вищої освіти України, трансформації освітньої системи країни в умовах розвитку постіндустріального суспільства. Вища освіта розглядається в контексті державної політики України.

Для науковців, державних службовців, менеджерів освіти, викладачів і студентів, які навчаються за такими напрямами і спеціальностями: державне управління, політологія, менеджмент, маркетинг, педагогіка, міжнародні відносини.

ББК 74.58(4УКР)я43+74.58я43

ISBN 978-966-608-846-1

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2007

Зміст

Розділ І
МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ: АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 9

Триняк М. В., Руденко С. О.
Вища освіта України в контексті Болонського процесу: організація і правовий аспекти 10

Гурч Л. М.
Приєднання України до Болонського процесу: "за" і "проти" 21

Унинець-Ходаківська В. П., Мацелюх Н. П.
Вплив Болонського процесу на систему навчання та управління у сфері вищої освіти України 35

Кулишова Т. В.
Проблемы адаптации высшего образования Украины к Болонским стандартам 41

Зінченко М. В.
Розвиток соціалізаційного потенціалу вищої школи та модернізація дозвільних практик як напрями соціальної політики 46

Зінченко М. В., Шевчук Н. А., Коваленко О. В.
Соціокультурний статус соціалізаційного процесу: класична традиція та сучасність 50

Медведев В. А.
Общественность как фактор демократизации образования 53

Шевчук Н.
Социокультурная детерминация специальных событий в практике функционирования вуза 58

Пономарьов О. С., Шпатенко С. А.
Болонський процес і розвиток вищої освіти в Україні 61

Пономарьов О. С., Шпатенко С. А.
Доцільні шляхи розвитку вищої школи України в умовах Болонського процесу 64

Л. М. ГУРЧ
канд. екон. наук, проректор з регіональної роботи,
проф. кафедри маркетингу
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ: "ЗА" І "ПРОТИ"?

В останні десятиліття XX ст. із старої радянської системи освіти виокремилися нові, які зараз відрізняються не тільки масштабами, а й структурою підготовки кадрів, кваліфікацією випускників, змістом і обсягами навчання, стратегією і характером взаємовідносин органів управління освітою і навчальними закладами.

Змістові і структурні реформи національних систем освіти зумовили зміни у способах управління. Орієнтація на регламентацію і регулювання у формах ліцензування, атестації та акредитації закладів освіти, з урахуванням специфіки національних освітніх систем, виявилася домінуючою.

Одним із багатьох показників, за якими вимірюється і визначається рівень розвитку окремих країн, народів, спільнот, є інтелектуальний потенціал, тобто рівень освіти і науки.

Кількісні показники освіти, освіченості, однак, не є сьогодні домінуючими, коли йдеться про освіту в її проекції у майбутнє. Проте саме вони передусім визначають загальний рівень розвитку країни.

Для системи освіти України сьогодні характерні:

- відкритість;
- гнучкість;
- здатність до саморозвитку;
- можливість зіставлення із світовими освітніми моделями;
- врахування вимог сучасності;
- збереження національних особливостей та досягнень освітніх і наукових шкіл.

Важливі умови забезпечення якості:

- ретельний підбір викладачів і адміністраторів;
- розвиток нових технологій і методик навчання;
- інтеграція навчальних і наукових напрямів діяльності навчального закладу;
- порівняння освітнього процесу з міжнародними стандартами.

Надзвичайно важливим є постійний моніторинг освітнього процесу.

Перш ніж розпочинати процес вступу до Болонської освітньої системи, треба проаналізувати майбутнє місце України у цьому процесі, з'ясувати, які переваги та недоліки чекають її на цьому тернистому шляху до європейських знань.

Україна вже зробила кілька кроків у напрямі реалізації Болонської декларації. У травні 2005 р. на зустрічі міністрів освіти в Бергені (Норвегія) Україна приєдналась до Болонського клубу.

Міністерство освіти і науки підготувало масштабний план реалізації Болонської декларації, який охоплює шість базових напрямів:

- введення загальноєвропейської прозорої і доступної системи порівняння освітніх кваліфікацій (ступенів);
- введення двоступеневої системи вищої освіти;
- створення єдиної системи загального заліку періодів і обсягів навчання;
- подолання перешкод мобільності студентів, викладачів та адміністративного персоналу університетів;
- налагодження співробітництва у створенні загальноєвропейської системи критеріїв і методів оцінювання якості освіти;
- пропаганда європейського виміру вищої освіти, передусім у таких сферах, як навчальні програми, інституціональне співробітництво та розвиток програм, які поєднують навчання, дослідження і практику.

Сьогодні найактуальнішою проблемою вищої освіти України є приєднання до Болонського процесу, тому перед нами постають дуже складні питання:

- Чи потрібне нам впровадження Болонського процесу у систему вищої освіти?
- Чи робимо ми правильний крок?

Необхідно зважити всі “за” і “проти” і дійти єдиної думки щодо вирішення цих питань.

Однією з вагомих перешкод для змістовного обговорення реальних і перспективних проблем є часто-густо використовувані стереотипи “єдиної української освітньої системи” і такої ж єдиної “європейської альтернативи”, що формулюється в межах Болонського процесу.

У контексті цієї диспозиції будь-яка взаємодія отримує свідомо ідеологічну оцінку:

- з точки зору ліберального підходу прийняття “болонських норм” — це природне входження в “європейську цивілізацію”;
- з державно-патріотичного — здавання позицій, по суті, капітуляційний поступ до втрати суверенітету в освітній сфері.

Реальною першопричиною таких інтерпретацій позаоціннними судженнями є довготривала відсутність регулярної міжнародної взаємодії українських та європейських освітніх інституцій як на рівні національних освітніх систем, так і на рівні окремих вищих навчальних закладів. Наслідком цього є деякі специфічні особливості української освіти, що певною мірою й стає першоджерелом проблем.

Довготривала історія формування і розвитку вітчизняних вузів в умовах надмірно жорсткої державної системи управління як в період СРСР, так і в період незалежності зумовлює розвиток традицій і підходів, які на мінімальному рівні зіставляються з модернізацією в європейському розумінні. Зокрема, специфічним феноменом української стратегії підвищення якості освіти в останні роки є максимальне посилення жорсткості щодо наявних критеріїв і процедур оцінювання якості, при цьому змістовний аналіз співвідношень між ринком праці і ринком освітніх послуг, удосконалення, стимулювання й управління інноваційною діяльністю, розвиток матеріально-технічної бази розглядаються як “вторинні” аспекти.

Є ще кілька не менш значущих проблем і суперечностей в організації системи освіти в Україні, країнах СНД і Європи. Так, національні системи освіти у країнах СНД, які будувались як суто державно-галузеві сфери діяльності, в останні роки доповнені недержавними і комерційними секторами. Це безпосеред-

ньо протистоїть традиції європейської освіти, що одвічно формувалася і розвивалася у контексті вільних асоціацій — академій, університетів, коледжів.

Ці, здавалося б, суто історичні обставини мають досить таки вагомі наслідки для сучасного стану і тенденцій розвитку освітніх систем.

Найбільш яскраво розмежування виявляються в системах фінансування, ліцензування та атестації.

У європейській, зокрема в американській, системі стандарти є своєрідними "кодексами честі" виробників, орієнтиром для досягнення найвищих результатів у тій чи іншій сфері діяльності.

В Україні статус стандарту визначається необхідністю встановити "нижню планку" змісту та якості освіти.

Відповідно європейські стандарти передбачають використання найрізноманітніших інструментів фінансування і управління якістю, тоді як в Україні навчання на рівні стандарту є вкрай примітивною однорідною освітньою практикою.

У цьому зв'язку слід зазначити непорозуміння щодо переходу української (і країн СНД) освіти на кредитну систему та освітні одиниці.

Проблема полягає в тому, що сама по собі технічна операція з перерахунку обсягу існуючих у кредитній системі одиниць не вирішує жодної значущої освітньої проблеми (наприклад, частина кредитів взагалі не є функціональною, оскільки не визначено статус вимірних процедур позатрадиційною заліково-екзаменаційною системою).

Реальна функція кредитів — бути своєрідним "перевідним еквівалентом" працезатрат студента в умовах максимально диференційованого і варіативного освітнього середовища американського коледжу — є абсолютно неактуальною в умовах, коли 95 % часу і предметів, що опановуються, визначаються вимогами державного освітнього стандарту й відповідно до вимог єдиного навчального плану.

Одним із найважливіших напрямів реформування вищої освіти в Україні є вищі навчальні заклади недержавної форми власності. Питання про розвиток приватної освіти в країнах, що утворилися на території колишнього СРСР, стало предметом гострих, зокрема наукових, дискусій. Це питання має свої теоретичні та практичні, матеріальні та етичні аспекти й повинно

розглядатися у загальному контексті проблем економічного, соціального та духовного розвитку пострадянського суспільства.

Спроби аналізу цього явища у міжнародному контексті стали дискусійними. У США та Західній Європі різниця між державними та приватними навчальними закладами стає все більш нечіткою. Фінансовий критерій приватності не є визначальним, тому що приватні університети отримують державну фінансову допомогу, а державні вводять плату за навчання та активно шукають додаткові кошти.

При дослідженні приватного сектора освіти слід визначити ступінь приватності вищого навчального закладу. Д. Тілак пропонує визначити чотири ступеня приватизації:

1. Повна приватизація — управління і фінансовий контроль у межах приватного сектора.

2. Помірна приватизація — відшкодування ціни навчання за рахунок студента.

3. Відносна приватизація — об'єднання державної і недержавної фінансової підтримки.

4. Псевдоприватизація — управління приватне, фінансування державне.

Аналізуючи систему вітчизняної приватної вищої освіти з точки зору критеріїв і показників ступеня приватизації вищого навчального закладу, визначених Д. Тілаком, дійшли таких висновків:

- більшість приватних вузів України можуть бути віднесені до вузів так званої помірної приватизації, коли основне фінансування здійснюється за рахунок студентів;
- деякі з приватних вузів в Україні частково фінансуються муніципальними органами управління, окремими громадськими організаціями;
- специфічною ознакою української приватної вищої школи є наслідування приватними вузами державних освітніх стандартів у процесі здійснення навчально-виховної діяльності.

Основні фактори створення в Україні численних приватних навчальних закладів у першій половині 90-х років:

- надання особистості можливості вибору шляхів здобуття освіти та кваліфікації відповідно до власних нахилів, інтересів і можливостей, у тому числі матеріальних;

- обмеженість бюджетних джерел фінансування вищої освіти, неспроможність державних вузів повністю задовольнити зростаючі потреби населення в освітніх послугах;
- зміни ринкового попиту на окремі спеціальності, види освітніх послуг, напрями освіти;
- поширення на заклади освіти ринкових відносин, перетворення освітніх послуг у товар на ринку праці;
- необхідність надання науково-педагогічному персоналу вузів матеріальної підтримки для скорочення відпливу кадрів за межі системи освіти.

Платна освіта в Україні, зокрема, поява приватних вузів, викликала неоднозначну оцінку громадськості, дискусії з цього приводу.

Дехто вважає, що залучення комерційних засад у систему освіти призводить до її руйнування та зниження інтелектуального та духовного потенціалу суспільства, бо це загрожує виключенню з освітнього процесу значної маси його потенційних учасників.

Інші прибічники пріоритетного розвитку небюджетних форм освіти вважають, що в найближчій перспективі держава буде не в змозі забезпечувати необхідні фінансові витрати, що, у свою чергу, не дасть змогу задовольнити зростаючий попит на освітні послуги й призведе до зниження освітнього потенціалу нації.

Нині подальшого з'ясування потребують сутність і зміст моделі університету, в тому числі й щодо реалізації принципу автономії в його управлінні.

У зв'язку з цим важливо визначити парадигмальні напрями, що задають диференціацію і породжують різноманітність таких моделей: 1) освіта — дослідження; 2) навчання — виховання; 3) патронаж (державне управління) — автономія (самоврядування).

Принцип автономії старанно охороняється сучасним університетом, як опікувався ним й впродовж його становлення й розвитку. Причина полягає у необхідності підтримки академічного статусу, який дає змогу розвивати науку, виховувати інтелектуальну еліту, формувати духовний потенціал суспільства.

Сучасне тлумачення автономії університету передбачає пошук компромісу між державним управлінням і самоврядуванням.

Підтвердженням цьому є Закон України “Про вищу освіту” (2002 р.), серед принципів управління вищим навчальним закладом (ст. 29) провідним визначається принцип автономії та самоврядування, а в його реалізації виокремлюється:

- право освітнього закладу самостійно визначати форми навчання, форми та види організації навчального процесу;
- приймати на роботу педагогічних, науково-педагогічних працівників;
- надавати додаткові освітні послуги;
- самостійно розробляти й запроваджувати власні програми наукової та науково-виробничої діяльності;
- створювати інститути, коледжі, технікуми, факультети, науково-дослідні центри й лабораторії, територіально відокремлені та інші структурні підрозділи;
- здійснювати видавничу діяльність, розвивати власну поліграфію;
- проводити спільну діяльність з іншими вищими навчальними закладами;
- брати участь у роботі міжнародних організацій та ін.

Отже, автономія залишається основою університетського життя, однак сьогодні її необхідно перевизначити з урахуванням більш глибокої інтеграції університету з економікою, ринком праці і програмою розвитку нації. Університети вже постали перед проблемою довести, що вони здатні зробити вагомий внесок в економічний і соціальний розвиток суспільства, виконуючи, наприклад, урядові, міжнародні цільові програми, однак, зберігаючи при цьому академічну свободу у здійсненні наукових досліджень, розвитку інтелекту та культури.

Пошук шляхів запровадження нової парадигми і відповідних нових моделей освіти не зводиться до збільшення обсягів змісту навчальних дисциплін або подовження термінів навчання.

Йдеться про досягнення принципово нових цілей освіти, які ніколи раніше не ставилися і які полягають у досягненні нових, вищих рівнів освіченості кожної особистості та суспільства в цілому.

Міністерство освіти і науки України в Національній доктрині розвитку освіти визначило свою стратегічну мету — перехід на інноваційний тип освіти із впровадженням новітніх інформаційних технологій, зокрема, в систему управління освітою.

Зараз відбувається поступовий перехід від репродуктивної, авторитарної освіти до освіти гуманістичного, інноваційного типу зі збереженням української культурно-історичної традиції.

Вищі навчальні заклади повинні виступати в цьому процесі не як об'єкти, а як суб'єкти формування постболонського простору.

Мета Болонської декларації передбачає побудову європейського простору вищої освіти, що сприятиме мобільності й розширенню можливостей працевлаштування громадян, зростанню міжнародної конкурентоспроможності європейської вищої освіти, а також підготовці висококваліфікованих випускників.

Впровадження кредитно-модульної системи навчання стимулюватиме студента вчитися протягом навчального року, забезпечить ефективну й цікаву співпрацю викладача зі студентом, стимулюватиме студента до досягнення високих результатів, що допоможе, у свою чергу, знайти найобдарованіших студентів.

Створення європейської зони вищої освіти передбачає досягнення більшої сумісності та порівнюваності систем вищої освіти, формування і зміцнення інтелектуального, культурного, соціального та науково-технічного потенціалу України як складової Європи, а також підвищення визначальної ролі університетів у розвитку національних та європейських культурних цінностей.

Ринок праці

Реформування національної економіки на ринкових засадах привело до закономірного формування нових вимог до робочої сили на ринку праці. Враховуючи глобалізаційні процеси, євроінтеграційні прагнення України та нинішній стан розвитку національної економіки, очевидною є необхідність оновлення системи підготовки фахівців з вищою освітою з метою забезпечення їх конкурентоспроможності на національному ринку праці, соціального захисту та створення відповідних передумов для подальшого постіндустріального розвитку держави. Однією з вагомих складових реформаційних процесів в українському суспільстві, спрямованих на регулювання ринку праці та входження до європейського співтовариства, є модернізація системи вищої освіти України.

Згідно із Законом "Про вищу освіту" для державних вузів встановлюється співвідношення бюджетної (безоплатної) і контрактної (платної) форми навчання як 51 % до 49 %. Державне замовлення у галузі освіти можна трактувати як засіб державного регулювання використання бюджетних коштів шляхом визначення на контрактній (договірній) основі складу та кількості спеціалістів, необхідних для державних потреб, розміщення державних контрактів на їхню підготовку серед навчальних закладів України. Державне замовлення у сфері освіти передбачає підготовку фахівців робітничих професій, науково-педагогічних кадрів, фахівців з вищою освітою та підвищення кваліфікації й перепідготовку фахівців (післядипломна освіта).

Необхідними є зміни підходів до формування державного замовлення в системі освіти та деяких механізмів його функціонування:

- у сфері, де є ефективним ринкове регулювання, доцільно перейти на недержавне фінансування освіти (за рахунок фізичних або юридичних осіб);
- державне замовлення пропонується застосовувати в тих галузях, де відчувається неспроможність ринкового регулювання;
- склад і обсяги державного замовлення освітніх послуг у вищих навчальних закладах мають бути узгоджені із обсягами державного замовлення послуг у відповідних галузях економіки.

Запропоновані підходи до механізму фінансування сфери освіти мають сприяти:

- зростанню загального освітнього потенціалу країни;
- розвитку освітнього потенціалу за спеціальностями, потреба в яких визначена пріоритетами розвитку певних видів економічної діяльності;
- соціальному захисту соціально вразливих груп;
- забезпеченню кваліфікованими кадрами закладів освіти і культури в сільській місцевості;
- ефективнішому витрачанню бюджетних коштів на освіту.

Рейтингова система

Рекомендована рейтингова система оцінювання навчальних досягнень студентів, зменшуючи частку суб'єктивізму з боку

викладачів, дозволяючи порівняти різних студентів на основі відносних групових показників академічних досягнень, не містить можливостей для об'єктивного ранжування студентів різних груп і вищих навчальних закладів, що найголовніше, не базується на суспільних вимогах до академічних результатів випускників (в інтервал з оцінкою "задовільно" мали б потрапляти ті студенти, чиї знання виявляються достатніми для задовільного виконання ними виробничих функцій; водночас різний рівень економічного розвитку європейських країн унеможливлює стандартизацію таких критеріїв).

Створення єдиного європейського освітнього простору супроводжується для окремих країн певними негативними наслідками. Якщо у результаті конкуренції процвітатимуть потужні ВНЗ (що знаходяться в економічно багатших країнах) і занепадатимуть слабкі (що знаходяться в економічно бідніших країнах), то якісну вищу освіту можна буде здобути здебільше в економічно розвинених країнах.

Така поляризація супроводжуватиметься концентрацією капіталу і розвитком систем вищої освіти у цих країнах, а також зменшенням частки населення з вищою освітою у менш розвинених країнах, оскільки вища освіта не буває безплатною, а в деяких країнах вона коштує значно дорожче, ніж у власній.

Занепад системи вищої освіти неминуче призведе до зменшення інтелектуального потенціалу нації та перманентного його вихолощення за рахунок відпливу науково-педагогічних кадрів та обдарованих студентів, що підтримується системою грантів і стипендій з боку покупців чужоземного інтелекту.

У недалекому майбутньому, можливо, будемо свідками чергового поділу європейського континенту, процвітання і занепаду націй, спричиненого інтелектуальним колоніалізмом.

Мобільність

Запровадження системи накопичення академічних кредитів з трансформацією кількісних змін у нову якість суперечить вимозі відповідності освітніх і навчальних програм потребам ринку праці на момент присвоєння кваліфікації, оскільки знання та уміння, здобуті індивідом десяток років тому з тієї чи іншої навчальної дисципліни (модуля) і заакредитовані, як правило, не

відповідатимуть вимогам, які висуватимуться до навчальних досягнень на момент отримання кваліфікації.

Приваблива ідея створення умов для мобільності студентів, попри зазначені вище позитивні наслідки у континентальному вимірі, суперечить виконанню вищими навчальними закладами національних культурно-творчих функцій, оскільки призводить до асиміляції студентської молоді, культурних традицій у межах навчального закладу та держави в цілому.

Створення Єдиного переліку галузей знань, напрямів підготовки та спеціальностей через відмінності у національних класифікаторах професій, особливості матеріального і духовного виробництва суперечить вимозі пристосування вищої освіти до потреб ринку праці. До того ж, якщо вищим навчальним закладам надається право розробляти освітні та навчальні програми, то як у такому разі домогтися їх уніфікації у межах держави і єдиного європейського освітнього простору?

Автоматизація завжди суперечить стандартизації, надлишкова автономія призводить до хаосу.

Стандарт якості

Важливою підвалиною єдиного європейського освітнього простору є спільні стандарти оцінювання якості підготовки спеціалістів з вищою освітою та діяльності ВНЗ. В оцінюванні вищого навчального закладу рекомендується брати до уваги:

- цілі і призначення навчального закладу та освітніх програм;
- розуміння потреб студентів;
- поєднання нововведень і традицій, академічної бездоганності та соціально-економічної обґрунтованості, послідовності навчального плану та свободи вибору студентів, викладання та наукової роботи, керівництва та організації;
- надання позаосвітніх послуг.

Передбачається, що національні органи управління вищою освітою у розробці стандартів якості діяльності ВНЗ тісно співпрацюватимуть з європейською мережею забезпечення якості у вищій освіті. Водночас довіра з боку урядів європейських країн до іноземних фахівців не може базуватися виключно на вищезгаданих зовнішніх показниках рівня їхньої підготовки. Ста-

виться завдання привести у відповідність результати оцінювання навчальних досягнень студентів шляхом застосування системи відносних оцінок.

У документах, що регламентують створення Зони європейської вищої освіти, наголошується, що для того, аби будувати свою діяльність на спільних ознаках і розглядати розмаїття як надбання, а не як мотив для невизнання, ВНЗ мають піти шляхом достатнього самообмеження для забезпечення мінімального рівня узгодженості та інтеграції, щоб їх зусилля на шляху зближення не зазнали краху через надмірну невідповідність і розбіжності.

Зазначеним орієнтирам створення єдиного європейського освітнього простору попри позитивні очікувані наслідки притаманні певні суперечності та негативні аспекти: конкуренція між ВНЗ неминуче призведе до їх поділу на елітарні і непрестижні, що суперечить принципу рівного доступу до якісної освіти (за умови, що достойних навчатися у закладах першого типу виявиться більше за кількість студентських місць у них, а інші не припинять займатися освітньою діяльністю).

Недоліки і переваги

Україна, розширюючи кордони європейського освітнього простору, трансформує національну систему освіти на підвалинах європейського осмислення сутності людського буття, освітнього процесу.

Необхідні зміни для України супроводжуються низкою переваг і проблем.

Найсуттєвішою проблемою є надзвичайно короткий відрізок часу, протягом якого вітчизняна система вищої освіти має адаптуватися до європейських освітніх стандартів.

Перевага полягає в тому, що, вибудовуючи філософський фундамент освітньої політики, нам немає потреби методом спроб і помилок шукати те, до чого Захід йшов упродовж століття.

Достатньо скористатися тим, що вже випробувано часом, що має відповідну аргументацію, вміло адаптувавши його до національних особливостей. Водночас без осмислення того шляху, яким йшли філософи Заходу, неможливо ефективно ані використати їхні надбання, ані, тим паче, органічно доповнити їх національною компонентою. До того ж Україна володіє достатнім

потенціалом, щоб претендувати на власні здобутки у пошуку філософсько-осмислених освітніх істин.

Для впровадження двоциклової системи "бакалавр — магістр" уряд України має сприяти реформуванню навчальних програм для освітньо-кваліфікаційних рівнів "бакалавр — магістр", забезпеченню навчально-методичною літературою і коригуванню їх із трудовим законодавством.

Нині в Україні наявна система вищої освіти, яка базується на трицикловому навчанні (бакалавр, спеціаліст, магістр) і традиційному складанні іспитів (а не запропонованому Болонською конвенцією тестуванні), є привабливою лише для студентів із країн третього світу та має слабку систему працевлаштування.

Порівняння основних принципів української та європейської освітніх систем дає змогу зробити висновки щодо напрямів змін у вищій освіті України.

На перший погляд здається, що слід перейти до двоциклового навчання, розробити транснаціональні навчальні програми світового рівня, перейти до системи кредитів і тестування при оцінюванні знань, покращанні вивчення іноземних мов, зрівняти такі наукові звання, як доктор і кандидат наук, створити незалежні організації для контролю якості освіти, покращати стан працевлаштування випускників.

Не всі ці заходи доцільно вживати одночасно, їх необхідно впроваджувати поступово, поєднувати з національною ідеологією навчання, максимально наближаючи до українських реалій.

Висновки

Щодо концепції створення єдиного європейського простору вищої освіти в Україні затверджується Національна доктрина розвитку освіти, в якій, зокрема, зазначається, що одним із пріоритетних напрямів її розвитку є інтеграція до європейського та світового освітнього просторів, започатковується експеримент щодо запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації тощо.

Отже, Україна, нехтуючи окремими стратегічними розбіжностями у розбудові національної системи вищої освіти, порівняно зі стратегічним курсом 33 європейських країн, вибудовую-

чи освітню політику на найближчі роки, поставила завдання адаптувати власну систему вищої освіти до стандартів єдиного європейського освітнього простору.

Україна визначилась щодо орієнтирів розвитку системи вищої освіти, але поки що не відшукала оптимальні тактичні прийоми реалізації стратегічного задуму, побудовані з урахуванням її структурно-функціональних і галузевих особливостей. Шляхи розв'язання зазначених проблем неодноразово обговорювались. Аналіз підсумкових документів науково-практичних форумів дає змогу констатувати, що інноваційні процеси в системі вищої освіти повинні здійснюватися з метою забезпечення рівного доступу до здобуття якісної освіти громадянами України незалежно від місця їхнього проживання та соціального стану, підвищення якості навчально-виховного процесу у ВНЗ та його адаптації до вимог соціально орієнтованої ринкової економіки, інтеграції системи вищої освіти України в європейський і світовий освітній простір.